

כי תשא

סוג הכתב שבלוחות ואותיות מנצפ"ך

- א. מדוע נקרא הכתב של ספרי תורה, תפילין ומזוזות - כתב אשורית?
- ב. האם הלוחות ניתנו בכתב אשורית או בכתב אחר?
- ג. מהו סוד אותיות מנצפ"ך? ומהו סוד האותיות הפורחות מהלוחות הראשונות?
- ד. מדוע האותיות הסופיות שנקראות "אות פשוטה" - נמצאות בסוף המילה, ואילו האותיות הכפופות - נמצאות בתחילת ובאמצע המילה?
- ה. מפני מה סדר האותיות אינו כמנפ"צ? הלא כך היה מתאים יותר שיהיה לפי סדר הא' ב'?
- ו. מי גילה את אותיות מנצפ"ך הפשוטות?
- ז. כיצד מרמז המנצפ"ך על סוד הגאולה?
- ח. היכן בתנ"ך מופיעה מ' סופית באמצע המילה?

יד מהשמים כותבת בכתב אשורית

כידוע, כותבים ספר תורה, תפילין ומזוזות בכתב אשורית. כלומר: צורת האותיות שמופיעות בספר התורה, תפילין ומזוזות, נקראות כתב אשורית. ויש לברר, איזה כתב היה בלוחות - האם כתב אשורי כמו ספר התורה שלנו, או בכתב אחר? ונחלקו בגמרא במסכת סנהדרין (דף כ"א:) באיזה כתב היו:

א. דעת מר עוקבא ורבי יוסי, שניתנה תורה בכתב עברי. ופירש רש"י, שזה אינו הכתב המוכר כיום, אלא הכתב של בני עבר הנהר [והוא הכתב שמוצאים

יוצא, שלפי דעתם יש חידוש מדהים, שהתורה בעצם ניתנה בכתב אחר לגמרי!

ורק בימי עזרא, בתחילת בית שני - החלו לכתוב ספרי תורה בכתב אשורית. ומדוע שינו את הכתב?

אוצר החכמה

מבואר בגמרא, שהשתנה הכתב בעקבות מעשה שהיה:

בזמן חורבן בית ראשון, מלכו נבוכדנצר, בנו ונכדו במשך שבעים שנה על כל העולם. והנה, בלשצר, נכדו של נבוכדנצר, מלך על כל העולם במשך שנתיים.

וכיצד איבד את מלכותו? אלא, שחישב בלשצר וסבר, שחלפו להן שבעים שנה מזמן החורבן, וכיון שעדיין לא נבנה בית המקדש, חשב בטעות, שירמיהו הנביא שהתנבא שיבנה בית המקדש בעוד שבעים שנה - כביכול לא צדק. ובלשצר כה שמח עד שהוציא את כלי המקדש - והחל לסעוד בהם! ולפתע קרה דבר פלא - ויצאה יד מן השמים - וכתבה על הקיר בכתב מוזר, שאף אחד לא הכיר!

נבהל בלשצר כהוגן, והבטיח שכר למי שיפענח את הכתב.

אך רק דניאל הנביא ידע לפענח את הכתב, שהיה כתב אשורית, וכך היה רשום: "מנא מנא תקל ופרסין", שפירושו:

מנא מנא - חישוב היטב הקב"ה, ומנה את שנות מלכותך, וזמנך תם. שכן חלפו להן שבעים שנה.

תקל - שקל הקב"ה את מעשיך, ורבו עוונותיך עד מאוד על שביזית את כלי בית המקדש.

אוצר החכמה

ופרסין - פרס ה' מלכותך לשניים, ויטלוהו מדי ופרס, וכל אחד מהם יקבל חצי. וביאור נוסף, פרסין - מלשון פרסים. שהיא המלכות הבאה שתשלוט בכל העולם.

ובדיוק באותו הלילה, באו כורש ודריוש - מלכי פרס ומדי, ונלחמו בבלשצר וניצחוהו.

כך, תמה לה תקופת שלטון בבל בעולם, ועברה למדי ופרס עד ימי אחשורוש. ובנו מאסתר - כורש, הוא זה שבנה את בית המקדש השני, בדיוק לאחר שבעים

שנה מהחורבן!

נקרא כתב אשורית מלשון המאושר שבכתב

על כל פנים, הבינו דניאל ועזרא, שיש לשנות את הכתב לאשורית!

ואף על פי שעד אותו מעשה הלשון המדוברת היתה ארמית והכתב היה עברי, בחרו עזרא ושאר הנביאים, מכאן ולהבא, את לשון הקודש וכתב אשורית! והותירו לכותים [הקרויים היום שומרונים, וגרים בשכם] את לשון הארמית והכתב העברי. ולכן, כתב האשורית נקרא כך - כיון שמוצאו מארץ אשור!

אולם, ישנן דעות נוספות בגמרא באיזה כתב ניתנו הלוחות:

ב. רבי יהודה הנשיא סובר, שמתחילה ניתנה התורה בכתב אשורית. אך אם כך, כיצד לא ידעו לקרוא כתב זה בזמן בלשצר - מלבד דניאל? אלא, שמאחר וחסאו בבית ראשון וביזו את התורה, שכחו את כתב האשורית בגלות בבל הארוכה, ושינו אותו מכתב אשורית לעברית. ורק בימי עזרא, כשחזרו בתשובה, ונבנה בית המקדש השני - החזיר הקב"ה את כתב האשורית על ידי עזרא, ששקול למשה רבינו.

אולם לפי זה לא יתכן, שהכתב נקרא אשורית מהסיבה שמוצאו מארץ אשור, כי הרי הלוחות ניתנו בכתב זה!?

אלא, שנקרא כתב אשורית, מלשון "מאושר" - הכתב המאושר, הכתב המהולל!

ג. רבי שמעון בן אלעזר ורבי אלעזר המודעי מסכימים גם הם לדעת רבי, שמעולם לא נשתנה הכתב, ומלכתחילה ניתנו הלוחות בכתב שמוכר גם כיום. רק סוברים הם, שגם בימי הגלות לא נשתכח הכתב, וכל המעשה של בלשצר - לא כך היה. אלא לדעתם, כן הכירו את סוג הכתב, אולם לא ידעו לפענח אותו מסיבה אחרת - כיון שהיה כתוב בא"ת ב"ש.

ראיה מהאותיות ו' ומ' שניתנה תורה בכתב אשורית

והביאו בגמרא שתי ראיות עצומות לכך, שודאי ניתנה תורה בכתב אשורית:

האחד, שבעשיית המשכן כתוב: "וּזֵי הָעֲמוּדִים כֶּסֶף", ונקראו וזים על שם צורתם, שדומים לאות ו'. אם כן, ראיה שניתנה תורה בכתב אשורית. כמו הכתב שלנו היום.

וראיה נוספת, שבמגילת אסתר כתוב: "וְאֵל הַיְהוּדִים כִּכְתָבָם וְכִלְשׁוֹנָם", וכמו שלשונם הוא לשון הקודש, ולא נשתנה - כך כתבם היה ונשאר כתב אשורית, ולא השתנה מעולם.

ובנוסף, **הריטב"א** (מגילה דף ב:) **והרדב"ז** (שו"ת, סי' תתפ"ג), הביאו עוד שתי הוכחות חותכות לכך שודאי ניתנה התורה בכתב אשורית:

במסכת שבת (דף ק"ד.) כתוב, שהאותיות **מ'**, **וס'** בלוחות - בנס היו עומדות. והרי רק בכתב אשורית, אותיות **מ'** ו**וס'** סתומות מכל עבר!

ועוד, שידועים דברי חז"ל, שהיה רבי עקיבא דורש על כל קוץ וקוץ ועל כל תג ותג שבאותיות שלנו - תילי תילים של הלכות, ואיך יתכן לומר שידרוש רבי עקיבא הלכות, על כתב שלא ניתנה בו תורה? מוכח אם כן, שהתורה ניתנה בכתב שהוא כמו שלנו היום - כתב אשורית!

אך אם כך, דברי רבי יוסי תמוהים, כי כיצד אמר שלדעתו ניתנה תורה בכתב עברי?

ותירצו, שמוכרחים לומר, שגם רבי יוסי מודה שלוחות הראשונות ניתנו בכתב אשורית, ולפי זה, ווי העמודים היו בצורת האות ו', ומ' וס' בנס עמדו, ויכל רבי עקיבא לדרוש עליהם תילי תילים של הלכות.

אלא שטוען רבי יוסי, שכתב הלוחות הראשונות, מרוב קדושתו - מעולם לא ראו אותן, כיון שנשברו הלוחות מיד!

ומכיון שכך, רק בלוחות הראשונות נאמר: **"והמכתב מכתב אלוקים הוא"** - שהיו בכתב אשורית! אולם כשחטאו בעגל, איבדו את הכתב הזה לדעת רבי יוסי, וכתבו משה רבינו בכתב עברי!

וזוהו שנאמר: **"ויכתוב על הלוחות את דברי הברית"** - אמנם, נכתבו אותם הדברים בדיוק, אלא שהיה זה בכתב שונה, בכתב עברי.

ורק בימי אנשי כנסת הגדולה - דניאל ועזרא, שהיו יחידי הסגולה שידעו על הכתב הזה - איש מפי איש עד משה רבינו - שוב ניתנה הרשות לכלל עם ישראל, לכתוב ספרי תורה, תפילין ומזוזות בכתב אשורית.

ובפרט, שבזמן בית שני כבר לא היו הלוחות, ולכן רצה הקב"ה שלכל הפחות, יהיה להם ספר תורה בכתב אשורית!

להלכה מעולם לא חל שינוי בצורת האותיות

על כל פנים, מבואר באוצר הגאונים (סי' ל"ח) בתשובות הגאונים - רבי שרירא גאון, ורב האי גאון, וכן פסק גם הרמב"ם (פהמ"ש, ידים ד', ה') - כדעת רבי אלעזר המודעי!

ועל כן, להלכה נפסק, שמלכתחילה נכתבה תורה באשורית - ומעולם לא

פסק כתב זה!

ומשום כך, ווי העמודים היו ונשארו כאות ו' המוכרת לנו, ומ' וס' בנס היו עומדים! שהלכה תמיד כרבי אלעזר המודעי, כמבואר במסכת שבת (דף נ"ה:) ובמסכת מגילה (דף ט"ו.).

ולאחר שבעזרת ה' התבאר, שבצורת האותיות לא חל שום שינוי, ומעולם ועד עולם היה הכתב אשורי - זו העת לפתוח צוהר לסוד אותיות מנצפ"ך, ולהתבונן ולראות בסיעתא דשמיא, שאכן היה שינוי מסוים בכתב - ביחס לאותיות מנצפ"ך!

הכתב האלוקי שפרח

בחידושי רבי אליהו גוטמכר זצוק"ל (בחגיגה דף י"ב), [והובא בספר הנפלא כמוצא שלל רב (עמ' שפ"ז)] כתב ביאור עמוק ומחודש על סוד האותיות הפורחות מהלוחות הראשונות:

נאמר בתורה: "והלוחות מעשה אלוקים המה והמכתב מכתב אלוקים הוא - חרות על הלוחות".

וקשה: הרי כתיבה איננה חריתה, וכיצד אם כן מפורש, שהיה גם חרות וגם כתוב?

ועוד יש להבין, איך יתכן שמשה רבינו שבר את הלוחות שהיה חרות עליהן כתב אלוקי, בלא לשאול את הקב"ה? הרי היו מאות ואלפי שמות קדושים על הלוחות?

אלא, שבילקוט שמעוני (רמז שצ"א) מפורש, שנסתכל משה בלוחות, וראה שפרח הכתב מעליהן - והשליכן מידיו! ממילא מבואר היטב, שבשעה שפרחו האותיות, הבין משה רבינו שרצון הקב"ה לבטלם ולכן השליכם מידיו!

ובאותה שעה, נגזר על עם ישראל שילמדו תורה מתוך צער, שיעבוד, טלטול ודוחק, ועתיד הקב"ה לשלם להם על כך, שכר כפול ומכופל!

אך מאחר שלקח הקב"ה את הלוחות הראשונות, ופרח הכתב - מן הסתם כשנתן לוחות שניות, ודאי הפסידו בני ישראל דבר מה. ויש להבין, מה נשתנה

בכתב החדש?

האותיות הסופיות היו כמתן תורה ונשתכחו ונתגלו שנית ע"י הנביאים

וכדי לרדת לעומק הענין, צריך לברר מי גילה את מנצפ"ך הפשוטות - האותיות הסופיות?

בגמרא במסכת מגילה (דף ב.), כתוב חידוש מופלא: "מנצפ"ך - צופים אמרום". כלומר, היו אנשים שהם אלה שגילו שיש אותיות כפולות בתורה, פשוטות וסתומות. ומי הם האנשים הללו?

"הצופים" - הם הנביאים! הצופים מרחוק, ומזהירים את עם ישראל להיטיב דרכיהם, כמו שנאמר: "קול צופיך נשאו קול".

והיקשו בגמרא: הרי מ' וס' בנס היו עומדים, ואם כן, יוצא שכבר היתה האות מ' סופית? ועוד היקשו, שידוע שאסור לנביא לחדש ולשנות שום הלכה בתורה, ואיך יתכן שכאן שינו את הכתב של ספר התורה?

ותירצו בגמרא: אמת, שבזמן הלוחות היו מנצפ"ך, אבל עם ישראל שכחו, והנביאים חזרו ויסדום!

ובמאמר המוסגר, הקשו התוספות: מדוע מנצפ"ך? הלא הסדר הנכון יותר הוא כמנפ"צ?

תירצו התוספות: כיון שמנצפ"ך - מלשון מן צופים. רמז שהצופים הם אילו שהחזירו!

בשעת הבריאה היה העולם פשוט וטהור ועל כן היו רק מנצפ"ך הפשוטות

ובביאור מרהיב, מסביר רבי אליהו גוטמכר את סוד אותיות מנצפ"ך:

שכן, המתבונן בדברי הגמרא ישתומם: איך אפשר לומר ששכחו מאות בשנים אותיות מהא' ב'? וכי היו צריכים לנביאים, שיחזירו לנו את האותיות הסופיות מנצפ"ך?

יתר על כן, מדוע האותיות הסופיות הן הפשוטות [ן, ן, ף, ך' - ארוכות, וס' מרובעת] - ואילו האותיות שבאמצע המילה הן הכפופות [נ', צ', פ', כ' - הרגל כפופה, ומ' נפרץ מעט]?

וכדי להבין את שורש הענין, יש להתבונן בבריאת העולם, וחטא אדם הראשון:

הקב"ה ברא את העולם ישר. טהור. וכפי תמונת האותיות - כך נברא העולם. ואף אדם הראשון, נברא רק טוב, רוחני, ומעלתו היתה מסוף העולם ועד סופו.

אולם משחטא, התקטן אדם הראשון וגורש מגן עדן, ולכן בעולם עצמו נכנס גם רע. וממילא - גם האותיות נשתנו!

ואם כן, בבריאת העולם - לא היו מנצפ"ך כפופות כלל וכלל!

כיון שהיה העולם, ישר, טהור - פשוט! היו רק אותיות מנצפ"ך הפשוטות! והאותיות הללו היו, הן באמצע המילה והן בסופה!

מה שאין כן לאחר שחטא האדם - נכנס רע באדם ובעולם, ונעשה העולם כפוף! ומיד נשתנו גם האותיות שעיימם ברא ה' את העולם, ונעשו כולן כפופות! ואף אלו שבסוף המילה, נעשו כפופות! ואילו המנצפ"ך הפשוט - נעלם!!!

הסדר מנצפ"ך כסדר הקללות

ומדוע הסדר הוא מנצפ"ך ולא כמנפ"צ?

כיון שזה סדר הקללות שנתקלל אדם הראשון:

מ' - רומז למיתה. נפרץ הריבוע, ונתלה קוצו בראש האות.

נ' - רומז לנפילה, שנתקלל: "ארורה האדמה". ומרומז בזה צער כפול, שכמו שיצטער האדם מהאדמה, כך יצערו הרעים את הטובים.

צ' - רומז לצדיק, שיהיה כפוף, כי לאחר מכן נתקלל: "בעצבון תאכלנה", לרמז על חיי האדם שמלאים דאגות.

פ' - רומז לפה. שהרי נתקלל: "ואכלת את עשב הארץ".

כ' - רומז לכף היד. שהקללה האחרונה שהתקלל היא: "בזיעת אפיך תאכל לחם" - כף ידו תקבל מזון מהקב"ה, בצער גדול!

במתן תורה חזר המנצפ"ך הפשוט וזהו המכתב האלוקי

ובשעת מתן תורה, עם ישראל חזרו לדרגת אדם הראשון קודם החטא!

מ' וס' - בנס היו עומדים, היינו הס"מ כבר לא ינק כוחו, אלא בנס! ודרשו בגמרא במסכת עירובין (דף נ"ד): "חרות על הלוחות" - מלשון חירות: חירות ממלאך המוות, חירות משיעבוד מלכויות, חירות מייסורים!

ואם כן, במתן תורה - חזר העולם להיות פשוט! ואז חזרו גם אותיות מנצפ"ך להיות פשוטים! ולא היו כלל אותיות כפופות, אלא, הן באמצע המילה והן בסופה - האותיות היו פשוטות!

וזהו העומק בפסוק: "והלוחות מעשה אלוקים המה והמכתב מכתב אלוקים הוא - חרות על הלוחות" - כלומר, היו שני דברים בכתב:

"חרות" - הכוונה, חרות מצד לצד - כך שמ' וס' עמדו בנס.

"מכתב" - הכוונה לסוג הכתב, למנצפ"ך שחזר להיות פשוט!

ונפלאים הדברים, שזכו "לחירות" משעבוד גלויות וממלאך המוות, על ידי "מכתב" אלוקים, שחזר להיות מנצפ"ך פשוט! כיון שהעולם חזר להיות זך וטהור!

כשנשברו הלוחות פרחו המנצפ"ך הפשוטות ולא חזרו

ובפרקי דרבי אליעזר (מ"ז) כתוב: "אמר הקב"ה: סבור הייתי שתהיו לפני כמלאכי השרת, ולא ימשול בכם מלאך המוות".

ודוד המלך אומר בתהילים (פרק פ"ב) על העת הזו: "אני אמרתי אלוקים אתם ובני עליון כולכם".

אבל, כיון שחטאו בעגל, חזר הקלקול לקדמותו כמו אחר חטא אדם הראשון, וממילא, ממשיך דוד המלך: "אכן כאדם תמותון"!

ולכן, שוב חזר המנצפ"ך הכפוף, משום שהעולם גם הוא נשתנה, וממילא גם האותיות השתנו.

ואם כן, נפלא ביותר, שמשה רבינו שבר את הלוחות, כיון שראה את האותיות פורחות!

והאותיות הללו לא חזרו!!!

כי פרחו להן המנצפ"ך הפשוטות! ואף על פי שניתנו לוחות שניות, הן כבר היו פחותות במעלתן - במנצפ"ך כפופות!

ולפיכך, מאירים דברי הילקוט, שאז בדיוק נגזרה גזרה על עם ישראל, שילמדו תורה מתוך צער שיעבוד ודוחק!

"וכתבתי את הדברים אשר היו" - אבל לא באותם אותיות!

הצופים חזרו וגילו את המנצפ"ך הפשוטות כדי לעודד את עם ישראל לצפות לגאולה

וכך, משך מאות בשנים היו ספרי התורה, התפילין והמזוזות - כתובים באותיות מנצפ"ך כפופות. ונשתכחו מנצפ"ך הפשוטות! עד שבאו הנביאים - הצופים!

וזאת, לפי שבזמן תחילת ארבעת הגלויות הנוראות, ניבאו הצופים לכלל עם ישראל: דעו לכם, שעתידיים אתם לסבול עוד סבל רב. זוהי רק ההתחלה. אתם כעת בפתחם של אלפי שנות גלות וצער איום ונורא!

אבל בד בד - היו הצופים חייבים לעודד את עם ישראל, ולכן התנבאו מה יהיה בסוף הגלויות: ביאת המשיח! מנצפ"ך פשוט!

וכדי להחדיר את הדבר לליבותיהם של עם ישראל, חידשו וקבעו דין כתיבה בספר תורה, תפילין ומזוזות - ושינו את הכתב הכפוף. מעתה, מנצפ"ך פשוט יהיה בסוף המילה - לרמז על הטוב, הישר והפשוט שיהיה בסוף, לעתיד לבוא!

אבל בינתיים, באמצע הגלויות, כשעם ישראל כפופים ושבורים - ישתמשו במנצפ"ך כפוף באמצע המילה!!!

האמצע, כפוף הוא. אבל הסוף, יהיה פשוט!

ועל כן, הפעם היחידה בתנ"ך בה מופיעה מ' פשוטה באמצע המילה, היא בנביא ישעיה (ט', ו'), שם כתוב: "לסרבה המשרה". במילה "לסרבה" - המ' האמצעית היא מ' סופית!

ומדוע דווקא שם שינה הנביא?

כיון שזוהי נבואת בשורת הגאולה! כמו שכתוב במסכת סנהדרין (דף צ"ד): אמר רבי תנחום, דרש בר קפרא: מפני מה מ' זו סתומה באמצע תיבה? כיון שביקש הקב"ה לעשות את חזקיהו המלך למשיח! אלא שמידת הדין קטרגה, כיון שלא אמר שירה על הנס הגדול, שמתו כל צבא סנחריב, ולכן נסתמה התיבה מ'. פתחה הארץ את פיה ואמרה שירה, שנאמר: "מכנף הארץ זמירות".

ואף על פי כן, יצאה בת קול ואמרה: "רזי לי רזי לי" - סוד כמוס הוא מתי תבוא הגאולה!

וכיון שפסוק זה - "למרבה המשרה" - מדבר על הגאולה השלימה, על כן יש מ' [מם סופית] באמצע מילה, כי אז הכל יהיה פשוט, וכל האותיות, אף באמצע המילה, יחזרו להיות פשוטות - בדיוק כמו הכתב שהיה בבריאת העולם ובלוחות

הראשונות!

[יש לציין שהדברים הללו תואמים להפליא לדעת הרשב"א, הריטב"א והפני יהושע במסכת מגילה (דף ג'). אולם עיין ברש"י ותוס' ובר"ח במסכת שבת (ק"ד) ובמהר"ל בגבורות ה' (פרק כ"ו)]

סוד הגאולה נעוץ במנצפ"ך

ולפי הדברים המופלאים הללו, יומתק מדרש חז"ל נוסף, ודברי רבי אלעזר הגדול בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ח), יהיו לנו קילורין לעיניים:

חמש אותיות נכפלו בתורה, וכולן מרמזות על סוד הגאולה!!

כ' - נגאל בה אברהם מאור כשדים, שנאמר: "לך לך"

מ' - נגאל בה יצחק מפלשתים, שנאמר: "כי עצמת ממנו".

נ' - נגאל בה יעקב מעשיו, שנאמר: "הצילני נא".

פ' - נגאלו בה עם ישראל ממצרים, שנאמר: "פקד פקדתי".

צ - עתיד הקב"ה לגאול את עם ישראל בסוף מלכות רביעית, שנאמר בזכריה: "הנה איש צמח שמו - צמח הצמחתי לך".

מבאר מרן החיד"א (ככר לאדן) חידוש נפלא בשם רבינו שמשון מאוסטרפולא -

בספר ישעיהו (כ"ד, ט"ז) נאמר: "מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק. ואומר רזי לי רזי לי".

וביאור הדברים - שמתוך חמשת הגאולות של מנצפ"ך - ארבע כבר ראינו.

שגאולות "מכנף", שבהם נגאלו אברהם, יצחק ויעקב ועם ישראל ממצרים "זמירות שמענו" - כבר חלפו ועברו להן!

אבל שואלים אנו שאלה אחת: מתי כבר תגיע הגאולה החמישית, הגאולה השלמה, שמרומזת באות צ' - "צבי לצדיק"?

משיב הנביא: "רזי לי, רזי לי" - זהו סוד כמוס מתי תבוא הגאולה השלמה שאנו מצפים ומייחלים לה כל כך, בביאת גואל משיח צדקנו, במהרה בימינו אמנ!

